Część III

Sprawozdawczość wobec wyzwań XXI wieku

*Emilia Martyka, Julia Sienkiewicz**

Sprawozdanie finansowe w świetle międzynarodowych i polskich regulacji bilansowych

Wprowadzenie

Na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat nastąpiła znaczna zmiana w gospodarce światowej. Niewątpliwie na jej kształt wpływ miała postępująca globalizacja, którą z punktu widzenia przedsiębiorstw można określić jako możliwość rozszerzenia skali działalności niemalże na cały świat. We współczesnej gospodarce duży nacisk kładzie się na dostęp do informacji finansowych. Prowadzi to do konieczności tworzenia bądź unifikacji standardów w zakresie systemów rachunkowości finansowej, których efektem jest sprawozdanie finansowe będące źródłem informacji finansowej. Informacje finansowe dotyczące pojedynczego podmiotu na tle międzynarodowym stają się istotne dopiero wówczas, gdy są one porównywalne z analogicznymi informacjami opisującymi stan bądź wyniki finansowe w innych krajach.

Celem rozdziału jest przedstawienie międzynarodowych i krajowych rozwiązań w zakresie sprawozdawczości finansowej.

* Studentki ze Studenckiego Koła Naukowego Rachunkowości Audytor, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości, ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot.

1. Jednostki zobowiązane do sporządzania sprawozdań finansowych według standardów międzynarodowych

Stworzenie jednolitego, stosowanego na całym świecie systemu powszechnie akceptowanych zasad rachunkowości bez wątpienia przyczyniłoby się do uzyskania rzetelnej i jednolitej informacji finansowej ze sprawozdań finansowych przedsiębiorstw z różnych krajów. W tym celu stosuje się zasady harmonizacji i standaryzacji procesów rachunkowości w skali międzynarodowej¹. Zasady te polegają na tworzeniu wzorców ujęcia i wyceny zdarzeń gospodarczych w formie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, a od 2001 roku Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej².

Celem unifikacji regulacji w zakresie rachunkowości różnych krajów jest³:

- ✓ ograniczenie sposobów prezentacji sprawozdań przedsiębiorstw z różnych państw,
- ✓ zwiększenie porównywalności sprawozdań finansowych przedsiębiorstw prowadzących działalność na różnych rynkach.

W Polsce kwestię związaną ze sporządzaniem sprawozdań finansowych według MSR regulują przepisy Ustawy o rachunkowości. Ustawa wprost wskazuje podmioty, które są zobowiązane do sporządzania sprawozdań finansowych zgodnie z MSR oraz podmioty sporządzające to sprawozdanie dobrowolnie. Zgodnie z art. 55 ust. 5 Ustawy o rachunkowości podmiotami, które obligatoryjnie sporządzają sprawozdania finansowe według MSR, są banki. W przypadku skonsolidowanych sprawozdań finansowych obowiązek ten spoczywa również na emitentach papierów wartościowych, których papiery wartościowe zostały dopuszczone do publicznego obrotu na regulowanych rynkach krajów Europejskiego Obszaru

¹ H. Buk, *Międzynarodowe Standardowe Rachunkowości. Część I*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013, s. 16.

² R. Jurkiewicz, *Międzynarodowe Standardy Rachunkowości i Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej przejawem procesu standaryzacji w rachunkowości*, [w:] A.M. Kostur (red.) *Problemy harmonizacji rachunkowości*, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011, s. 39.

³ J. Gierusz, K. Gościński, B. Zackiewicz, *MSSF I. Zastosowanie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej po raz pierwszy*, Difin, Warszawa 2007, s. 17.

Gospodarczego (EOG)⁴. Podmiotami, które mogą fakultatywnie zastosować MSR są⁵:

- ✓ emitenci ubiegający się lub zamierzający ubiegać się o dopuszczenie wyemitowanych przez nich akcji na rynek krajów EOG,
- ✓ jednostki należące do grupy kapitałowej, której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie zgodnie z MSR.

Możliwe jest również sporządzenie zgodnie z MSR sprawozdań finansowych oddziałów jednostki zagranicznej, o ile sporządza ona sprawozdanie finansowe według MSR⁶. Decyzję, czy sporządzać sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR, w sytuacji gdy jest ono dobrowolne, podejmuje organ zatwierdzający jednostki.

Z powyższych rozważań wynika, iż obligatoryjnie sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR sporządzają wyłącznie banki, natomiast w przypadku skonsolidowanych sprawozdań finansowych spółki notowane na giełdzie. Zdarza się, że podmioty te sporządzają jednostkowe sprawozdania według norm krajowych, po czym dopiero na etapie konsolidacji przekształcają je do norm MSR. W celu uproszczenia procesu konsolidacji, jednostki nie-rzadko decydują się na sporządzanie sprawozdań zgodnie z MSR już na etapie jednostkowym⁷.

2. Zasady rachunkowości oraz cechy sprawozdania finansowego według MSR i ustawy o rachunkowości

Każda jednostka prowadząca działalność gospodarczą zobowiązana jest do posiadania dokumentacji opisującej przyjęte przez nią zasady rachunkowości. Odpowiedzialność za ustalanie polityki rachunkowości oraz aktualizację obowiązującej polityki rachunkowości spoczywa na kierowniku jednostki. Podstawowymi elementami wymaganej dokumentacji są⁸:

⁴ Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, Dz. U. z 2016 r. poz. 1047, tekst jednolity.

⁵ <http://www.wbsrc.pl/> [dostęp: 19.02.2017 r.].

⁶ W. Gabrusewicz, M. Remlein, *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa jednostkowe i skonsolidowane*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 223.

⁷ M. Remlein, *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe według polskich i Międzynarodowych Standardów Rachunkowości*, Wydawnictwo SKwP – Zarząd Główny w Warszawie, Warszawa 2010, s. 21.

⁸ A. Hołda *MSR/MSSF w polskiej praktyce gospodarczej*, wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013 s. 45.

- ✓ określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,
- ✓ metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego,
- ✓ sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- ✓ system służący ochronie danych i ich zbiorów.

Przyjęte przez jednostkę zasady rachunkowości wynikają z przepisów Ustawy o rachunkowości i muszą być przez nią bezwzględnie stosowane przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych oraz sporządzaniu sprawozdań finansowych. Muszą one zapewnić wiarygodność i przydatność informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym oraz możliwość ich łatwego zrozumienia. Jednostka jest zobowiązana do rzetelnego aktualizowania swojej polityki rachunkowości, gdyż zaniechanie tego może prowadzić do wprowadzenia w błąd potencjalnego użytkownika sprawozdania finansowego. Zestawienie zasad rachunkowości w świetle polskich i ponad krajowych regulacji przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Porównanie zasad rachunkowości i cech sprawozdań finansowych w świetle polskich oraz międzynarodowych przepisów

Według MSR	Według Ustawy o rachunkowości
Podstawowe zasady rachunkowości	
	Zasada memoriału (art. 6 ust. 1) – w księgach rachunkowych muszą znajdować się wszystkie przychody oraz koszty z nimi związane dotyczące danego roku obrotowego.
Zasada kontynuacji działalności – sprawozdanie finansowe sporządza się przy założeniu, że jednostka będzie w stanie kontynuować działalność w możliwej do przewidzenia przyszłości.	Zasada ciągłości (art. 5 ust. 2) – przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała działalność w możliwej do przewidzenia przyszłości w niezmnieszonej zakresie oraz bez postawienia w stan likwidacji lub upadłości, o ile jest to zgodne ze stanem faktycznym i prawnym.
Cechy sprawozdań finansowych	
Przydatność – prezentowane w sprawozdaniu finansowym informacje powinny pomagać w podejmowaniu decyzji gospodarczych.	

Istotność – informacje są istotne, jeżeli ich pominięcie lub zmienienie ich kształtu istotnie wpływa na podejmowane decyzje.	Zasada istotności (art. 4 ust. 4a) – informacje są istotne, jeżeli ich pominięcie lub zniekształcenie istotnie wpływa na podejmowane w oparciu i sprawozdanie finansowe decyzje.
Wierna prezentacja – prezentacja informacji powinna być kompletna, neutralna i nie zawierająca błędów.	Zasada rzetelnego obrazu (art. 4 ust. 1) – jednostki zobowiązane są do stosowania przyjętej polityki rachunkowości oraz przedstawiania swojej sytuacji finansowej rzetelnie i jasno.
	Zasada współmierności (art. 6 ust. 2) – do aktywów i pasywów danego okresu należy zaliczyć koszty i przychody dotyczące przyszłych okresów oraz jeszcze nie poniesione koszty tego okresu.
Porównywalność – umożliwia zidentyfikowanie i zrozumienie podobieństw i różnic występujących pomiędzy poszczególnymi pozycjami sprawozdania finansowego.	Zasada ciągłości (art. 5 ust. 1, art. 8 ust. 2) – przyjęta polityka rachunkowości musi być stosowana w sposób ciągły, w ten sam sposób na przestrzeni kolejnych lat działalności.
Sprawdzalność – jest zapewnieniem dla użytkownika, że informacja jest rzetelna.	
Terminowość – podejmujący decyzje mają na jej podjęcie określony czas.	
Zrozumiałość – ukazanie informacji w sposób jasny i czytelny.	Zasada przewagi treści nad formą (art. 4 ust. 1) – zdarzenia ukazują się w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną.
	Zasada ostrożności (art. 7 ust. 1) – składniki aktywów i pasywów wycenia się stosując rzeczywiście poniesione koszty,

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Siwierska, M. Kołosowski, A. Ławniczak, Sprawozdanie finansowe według MSSF/MSR i ustawy o rachunkowości, ODDK Gdańsk, s. 17–19.

Porównując wymagania dotyczące określania zasad rachunkowości w przepisach międzynarodowych oraz polskich można stwierdzić, że oba te zbiory przepisów mają bardzo podobne wytyczne dotyczące polityki rachunkowości oraz sposobu sporządzania sprawozdań finansowych. Bardzo istotne jest według nich uporządkowanie obowiązujących zasad oraz

w przypadku jakichkolwiek zmian, aktualizowanie ich. Cel sporządzania sprawozdań finansowych jest taki sam według obu zbiorów przepisów, a więc i cechy sprawozdań finansowych pokrywają się ze sobą.

3. Prezentacja sprawozdań finansowych w myśl przepisów Ustawy o rachunkowości oraz MSR

MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” opisuje podstawowe wytyczne i ogólne wymagania dotyczące prezentacji sprawozdań finansowych, a także minimalne wymogi co do ich zawartości⁹. Przedstawia definicję sprawozdania finansowego jako mającego za zadanie spełnienie potrzeb użytkowników nie mających możliwości domagania się od jednostki konkretnych raportów odnoszących się do ich szczególnych potrzeb informacyjnych. W przeciwieństwie do MSR 1 w Ustawie o rachunkowości nie jest zawarta definicja sprawozdania finansowego¹⁰.

Najbardziej istotną różnicą między MSR 1 a Ustawą o rachunkowości są różne wymagane części składowe sprawozdania finansowego. Zgodnie z ustawą o rachunkowości sprawozdanie finansowe składa się bowiem z bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej. MSR 1 z kolei wprowadził podział sprawozdania finansowego na następujące części¹¹:

- ✓ sprawozdanie z sytuacji finansowej na koniec okresu,
- ✓ sprawozdanie z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów za dany okres,
- ✓ sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym,
- ✓ informacje dodatkowe,
- ✓ sprawozdanie z sytuacji finansowej na początek najwcześniejszego porównawczego okresu.

Stosowanie powyższego nazewnictwa podczas sporządzania sprawozdania finansowego nie jest jednak obligatoryjne; jednostka może używać dla sprawozdań innych nazw niż te zastosowane w standardzie.

⁹ <http://www.financecontrolling.pl/po-godzinach/roznice-w-zakresie-prezentacji-sprawozdan-finansowych-wg-regulacji-msr-lub-uor> [dostęp: 22.02.2017].

¹⁰ Międzynarodowy Standard Rachunkowości 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” z dnia 29.11.2008 r., Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej poz. 3, tekst jednolity.

¹¹ J. Siewierska, M. Kołosowski, A. Ławniczak *Sprawozdanie finansowe według MSSF/MSR i ustawy o rachunkowości*, wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2016, s. 28.

Sprawozdanie z sytuacji finansowej jednostki według MSR 1 pod względem wymaganego sposobu i układu przedstawienia poszczególnych pozycji nie odróżnia się znacząco od bilansu zestawionego w załączniku nr 1 do ustawy o rachunkowości. Podstawowy układ sprawozdania przedstawiony w MSR 1 nie jest wzorem dla jednostki do tworzenia sprawozdania finansowego. Ma on jedynie charakter pomocniczy, a jednostka powinna ująć w sprawozdaniu pozycje nie użyte w standardzie, jeżeli przyczyni się to do zrozumienia jej sytuacji finansowej. Standard przedstawia minimum pozycji mających wpływ na zrozumienie sytuacji jednostki.

MSR 1, w przeciwieństwie do Ustawy o rachunkowości, nie obligeje do wyodrębniania pozycji odpowiadających należnościom długoterminowym¹². Zaliczenie środków pieniężnych w myśl Ustawy do krótkoterminowych aktywów finansowych sprawia, że nie dostrzega się faktycznego stanu środków pieniężnych.

W 2012 roku weszła w życie zmiana MSR 1, która zamiast „sprawozdania z całkowitych dochodów” wprowadziła „sprawozdanie z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów” podzielone na sekcje zysków lub strat oraz innych całkowitych dochodów. Sprawilo to, że zawierają się w nim również przychody i koszty, które nie zostały ujęte jako zyski lub straty. Podstawową różnicą między przepisami zawartymi w MSR 1 a tymi w Ustawie o rachunkowości było do niedawna ujmowanie zysków i strat nadzwyczajnych¹³. Ustawa o rachunkowości do 2016 roku wymagała uznawania pozycji zysków i strat nadzwyczajnych jako odrębne pozycje w sprawozdaniu finansowym i na tym tle różniła się od MSR 1. W myśl ostatniej nowelizacji Ustawy o rachunkowości pozycje nadzwyczajne zaliczane są do pozostałych przychodów operacyjnych bądź pozostałych kosztów operacyjnych. To rozwiązanie sprawiło, że polskie regulacje dotyczące zdarzeń nadzwyczajnych przestały odbiegać od regulacji ponad krajowych. Sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym według MSR 1 niczym nie różni się od zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym według Ustawy o rachunkowości.

Sprawozdanie z przepływów pieniężnych jest najbardziej obiektywną częścią sprawozdania finansowego. Nie daje ono bowiem możliwości wy-

¹² A. Helin, *Sprawozdanie finansowe według MSSF. Zasady sporządzania i prezentacji*, wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2000, s. 15–22.

¹³ Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2016 r. art. 3 ust. 1, poz. 32–33, tekst jednolity.

kazania większej ilości środków finansowych niż jednostka posiada w rzeczywistości. W pozostałych częściach sprawozdania finansowego istnieje możliwość manipulacji niektórymi danymi poprzez ujęcie ich w inny sposób. W sprawozdaniu z przepływów pieniężnych jest to właściwie niemożliwe. Zarówno według MSR jak i polskich przepisów sprawozdanie z przepływów pieniężnych składa się z trzech działalności: finansowej, inwestycyjnej oraz operacyjnej¹⁴. Jednostka może je przedstawiać za pomocą dwóch metod: bezpośredniej i pośredniej, która eliminuje z wyniku finansowego transakcje bezgotówkowe oraz dodaje transakcje gotówkowe, które nie stały się częścią wyniku¹⁵. Sprawozdanie z przepływów pieniężnych musi zawierać wszystkie operacje kasowe, z którymi jednostka miała do czynienia. Międzynarodowe wymogi dotyczące struktury sprawozdania z przepływów pieniężnych są trochę bardziej rozbudowane niż te zawarte w Ustawie o rachunkowości. Jedną z dodatkowych kwestii sprawozdania według MSR jest wyodrębnienie przepływów z tytułu podatku dochodowego¹⁶. Różnice te są jednak niewielkie, a cel opracowywania sprawozdań w obu przypadkach jest taki sam, więc informacje z nich wynikające są tak samo wiarygodne i miarodajne.

Zakończenie

Rachunkowość jako system informacyjny musi zapewnić adekwatną do zmieniających się warunków rynkowych identyfikację i pomiar przedsięwzięć podejmowanych przez jednostki na nowych rynkach lokalnych, jak i globalnych¹⁷. Powstałe nowe obszary działalności niewątpliwie wymagają stworzenia jednolitych zasad informacyjnych o zasięgu globalnym, stanowiących podstawę sporządzania sprawozdań finansowych oraz umożliwiających porównywalność sprawozdań finansowych przedsiębiorstw

¹⁴ W. Gabrusewicz, P. Gabrusewicz, *Roczne sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2015, s. 42–49.

¹⁵ W. Gos, S. Hońko, P. Szczypa, *ABC sprawozdań finansowych. Jak je czytać, interpretować i analizować*, CeDeWu, Warszawa 2016, s. 23–234.

¹⁶ W. Gabrusewicz, M. Remlein, *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 42–49.

¹⁷ A. M. Kostur, *Czynniki i zakres harmonizacji rachunkowości*, [w:] A.M. Kostur (red.), *Problemy harmonizacji rachunkowości*, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011, s. 13.

różnych krajów. Konsekwencją tego założenia jest wprowadzenie do krajowych systemów rachunkowości standardów ponad krajowych z tego zakresu.

Najistotniejszymi regulacjami ponad krajowymi przy sporządzaniu sprawozdań finansowych przez jednostki są Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Każda jednostka ustala zasady prowadzonej przez nią rachunkowości w oparciu albo o Ustawę o rachunkowości albo, w przypadku sporządzania sprawozdań zgodnie z MSR, o standardy międzynarodowe. Biorąc pod uwagę wymagania dotyczące określania tych zasad można stwierdzić, że zarówno w polskich, jak i międzynarodowych regulacjach prawnych wytyczne dotyczące polityki rachunkowości i sposobu sporządzania sprawozdań finansowych są bardzo do siebie zbliżone.

Bibliografia

- Buk H., *Międzynarodowe Standardowe Rachunkowości. Część I*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2013.
- Gabrusewicz W., Gabrusewicz P., *Roczne sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2015.
- Gabrusewicz W., Remlein M., *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
- Gabrusewicz W., Remlein M., *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa jednostkowe i skonsolidowane*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
- Gierusz J., Gościński K., Zackiewicz B., *MSSF 1. Zastosowanie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej po raz pierwszy*, Difin, Warszawa 2007.
- Gos W., Hońko S., Szczypa P., *ABC sprawozdań finansowych. Jak je czytać, interpretować i analizować*, CeDeWu, Warszawa 2016.
- Helin A., *Sprawozdanie finansowe według MSSF. Zasady sporządzania i prezentacji*, C.H. Beck, Warszawa 2000.
- Hołda A., *MSR/MSSF w polskiej praktyce gospodarczej*, C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Kostur A.M., *Problemy harmonizacji rachunkowości*, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011.
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych* z dnia 29.11.2008 r., Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, tekst jednolity.
- Remlein M., *Skonsolidowane sprawozdanie finansowe według polskich i Międzynarodowych Standardów Rachunkowości*, Wydawnictwo SKwP – Zarząd Główny w Warszawie, Warszawa 2010.

Siewierska J., Kołosowski M., Ławniczak A., *Sprawozdanie finansowe według MSSF/MSR i ustawy o rachunkowości, ODDK*, Gdańsk 2016.

Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2016 r., tekst jednolity.

<http://www.financeicontrolling.pl/po-godzinach/roznice-w-zakresie-prezentacji-sprawozdan-finansowych-wg-regulacji-msr-lub-uor> [dostęp: 22.02.2017].

<http://www.wbsrc.pl/> [dostęp: 19.02.2017].